

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:08.11.2021 ✓Accepted/Kabul:20.11.2021

DOI:10.30794/pausbed.1020560

Araştırma Makalesi/ Research Article

Baranoğlu, Ş. (2022). "Dil Meselelerinin Çözümünde Bilim ve Bilgi", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 49, Denizli, ss. 495-504.

DİL MESELELERİNİN ÇÖZÜMÜNDE BİLİM VE BİLGİ

Şahin BARANOĞLU*

Öz

Bilinenin aksine bilgi kapsar bilimi, bir toplumun değil insanlığın müşterek ürünü olan bilimi oluşturan formasyonun varlığını halkın içindeki sistematik bilgi aktarımına borçlu olduğu bilinir. Bazı toplumlar sadece yerel değerlerini bazıları da imparatorluklarla elde ettikleri tecrübelerden süzölmüş sentezlerden mürekkep katkılarını sunar bu imece ürüne. Batılıların *Dasein* Çinlinin ise *Dao* dediği bireysel öz farkındalık, tıpkı bireyler gibi toplumların da ruhsal ve sosyal durumlarına göre değişiklik gösterir ki söz konusu şartlara göre katkının miktarı, niteliği, etkisi değişir. İşte bu anlamda *halka inmek*, *halka çıkmak* ve *halkla birlikte* olmak tabirlerinin dünden bugüne değişen halk kavramı bağlamında ifade ettiği anlamlar önemlidir. Konunun günümüzün oldukça ilgi gören çalışma alanları olan *metinler arasılık*, *dil hapishanesi* ve *hermoneutik* gibi yaklaşımlarla ilgisi ayrı ayrı çalışmalara konu olacağından, halka inmenin sosyal bilimler için geçerli olmadığı ve işin doğrusunun halka çıkmak olması gerektiği üzerinde durulacak ve buna dair dil torbamızdaki ana sermayeden *evidensiyel*, *tasnifler*, *ortak adlandırılmalar* gibi başlıklar altında örnekler sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: *Bilim, Bilgi, Halk kültürü, Medeniyet.*

SCIENCE AND INFORMATION IN LANGUAGE MATTERS

Abstract

Contrary to common knowledge, science is contained within information; it is known that formation which established the science as a joint product of humanity rather than society owes its existence to systematic information transfer among populace. Some societies offer only their local values to this collective work, some others offer their contribution in ink in form of a synthesis derived from their experiences obtained from past empires. Individual self-awareness named as *Dasein* by Westerners or *Dao* by Chinese changes depending upon psychic and social circumstances of individuals and societies; and current circumstances, whatever they may be, affect presented contribution in terms of quantity, quality and effect. Within this regard, meanings expressed by phrases like *halka inmek* (to descend to public), *halka çıkmak* (to ascend to public), *halkla birlikte olmak* (to be together with public), whose significances have been changing depending on the concept of public from then until now, are important. Because of the fact that relation of this subject to approaches such as *intertextuality*, *prison-house of language* and *hermeneutic*, which are today's more influential work domains, will be researched in various studies; *to descend to public* will be referred to as invalid for social sciences and will be required to be altered to *to ascend to public*, and examples to this will be given under titles like *evidential*, *classifications*, *joint naming* taken straight from Turkish language.

Keywords: *Science, Information, Folk culture, Civilization.*

*Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, MUĞLA.
e-posta:sahinbaranoglu@mu.edu.tr. (<https://orcid.org/0000-0002-5653-6766>)

"Eğer biregü hamr içse, Türk veya şehirlü olsa, kadı tazir ura, iki ağaca bir akça cürüm alına".

Fatih Kanunnamesi, 3. fasıl. 1. madde

İtibarı, yapılanışı ve algılanışı tarih içinde hep değişse de (eski yaklaşımlar, yapısalcılık, göstergibilim vs.) bilim, bir *yaratma* (Arapça iktirah, İngilizce creation) veya *cevher* (substance) değil sonradan oluş yani *araz* (accident), takip edıştır ve üstelik sosyal bilimler, fen bilimlerinin netliğine de sahip değildir. Bilimin bu "*el yordamı*" olarak nitelenebilecek hâline karşın "*yaratma*"yı mizacında barındıran dil ise, temsil ettiği insanla aynıdır; *ma'suk-ı ilahi* bilinen, *kabil-i hitap* sayılan ama hem *eşrefü'l-mahlukat* hem de *esfel-i safilin* olabilen insanla... İnsanın dilini eve, evin dışının doğaya içinin de insana göre olduğu iddiasıyla benzeten filozoflar, âdeta dilcilikteki adı *edinim-kullanım* (compedence-performance) olan dilsel külli ve cüzi iradeden söz etmektedir. *Evin içi denen kullanım* (performance, actualisation, usage, construe vs.) ise eski dilimizde *istimal*, *nesc-i kelam*, *sevk-i kelam*, *idare-i kelam*, *tarh-ı makal*, *makam* gibi terimlerle karşılır.

Aynı durum toplumlar için de söz konusudur ki o zaman da birey yerine halk yani *edinim* söz konusu olur. Tıpkı *Türk* adının ETÜ'de (Eski Türkçe) *Kazak*, *Kırgız* bugün *Oğuz* yahut *kamu* teriminin ETÜ'de *halk* bugünse *devlet* anlamına gelişi gibi, *halk* kavramı da hem bugün hem de tarihî dönemlerde anlamca değişiklikler arz eder. Halkı 19. asırdakiler gibi medeniyet zıddı sayarsak ülke ya da şehir folklorundan söz edilemeyeceğini söyleyerek halk tanımını kırsaldan kurtaran Alan Dundes (1934-2005), aileden küçük halk tanımını kabul etmemekle beraber, en küçük halkı iki kişiye kadar indiren hatta jest ve mimikleriyle tek bir bireyin de halk sayılabileceğini savunan yaklaşımları anlatır. Dundes köylü, din, ırk, millet ve meslek karakterindeki diğer gruplar gibi pek çok anlama gelebilen halk terimini, toplumu oluşturan tüm katmanlar anlamında kullanır ve her katmanın ayrı folkloru olduğundan söz eder (Çobanoğlu, 1999: 280-286).

Dar ya da geniş hangi anlamda kullanılırsa kullanılsın, dil söz konusu olduğunda halk terimi, havâs da dahil bütün toplum katmanlarını kapsar ki yüklemelerinden başka hemen hemen hiç Türkçe kelime bulunmayan bazı Nabi¹ mısralarından *Ağlatmayacaktın yola baktırmayacaktın!* diyen Esrar Dede'ye, *Çün yarattı Âdemi bileyüdik biz anı / Bu kamu hâs u âmi bir ma'denden eyledi* diyen Yunus Emre'ye (Açıkgöz, 2020: 88), köylerdeki deyişlere, adlarımıza kadar her şey halk teriminin anlam alanı içindedir. Köylü, rekabet kelimesini kullanmaz, arz talep dengesinden bahsetmez ama "*Ak köpeğin pamuk pazarına zararı olur!*" derkenki gülüşü, bütün bilmeleri ve terimleri aşar. Bu gücün yaratıcısı, bütün katmanları birleştiren dildir.

Bu art zamanlı katman meselesi ve aydın halk tartışması aynı zamanda o kadar da günceldir ki kültür değişmelerinden mürekkep Türk tarihinde halk, hâlâ aydını nezhur kültürün mümessili olarak görür ve örfünü de bilimin önünde tutar. Feylesof kelimesindeki ironi ve *bakanlar kurulu* anlamlı *kabine* kelimesine *Güncel Türkçe Sözlük*'te (Türk Dil Kurumu) *hela* karşılığı verilmesi ilginçtir. *Tuvalet* kelimesinin bir diğer eş anlamlısı Aydın köylüsünde "*küçük aydın*"dır (Salavatlı). Yakup Kadri'yi bile etkilediği iddia edilen halka şaşı bakışın temelinde, halkın aydını küçümseyişi olmalı. Halk yeni olanı, bilimi inkâr etmese de onun, dağarcığındaki mevcudatın ambalajlanmış olduğuna kanidir.

Bilim ve bilgi kavramlarına dair üzerinde durulması gereken konulardan biri de yine *halk* terimi kadar tartışılan yüksek kültür alçak kültür meselesidir. Mesele, yükseği alçağı belirleyen hususlar zamanla değişse de tıpkı *töz-ilinek* (cevher - araz; substance - accident) tartışmaları gibi Eski Yunan'dan beri sürmektedir. Televizyon dünyasını "*gözler için ciklet*" olarak tanımlayan Adorno (Işık, 2021) toplumsal ninni saydığı ve *kültür endüstrisi* dediği *alçak kültür* yerine yükseğinden²; yani burjuvadan değil aristokrasiden yanadır ve bu da halk teriminin tarih içindeki anlamlarından soyutlanamaz. Bu konuda Kemal Tahir, sınıflı toplumlarla biz farklıyız, onların düşünme yöntemleri bize uymaz görüşünü eserlerinde sürekli işler; padişahla bekçi camide yan yanadır bizde diye karşı çıkar bütün bu yaklaşımlara. İşin içine din de girince *bilim* ile *ilim* terimlerini eş anlamlı addetme veya bilimi, ilmin bir alt şubesi sayma anlayışları da eskiden beri tartışılmalıdır. Dilimizde *göstergibilim*, *imbilim* gibi adlarla anılan *semiyoloji* de hepsini tek çatı altında toplayarak söz konusu tartışmalara son vermek için var olmuştur.

1 Geçirdi çâşnîgîr-i felek ol denlü vaktin kim / Nevâl-i ârzü meydâna geldi iştehâ gitti

2Söz konusu tercih Adorno'ya has değil bilim ya da konuşma dilinde herkesin şuuraltı olmuştur. Prof. Dr. Nurullah Çetin, dil sapmalarını anlatırken şöyle der: Küfrü genellikle toplumun eğitimsiz kesimleri, alt kültür grupları kullanır. (Çetin, 2013: 289)

Biz bu çalışmada, *Bilgi Felsefesi* (Epistemoloji) de dahil Sokrates'ten beri süren benzer tartışmaları alanların asıl sahiplerine bırakarak terimle metotla çözülemeyen pek çok dil meselemizin çözümünün dilin içinde kendiliğinden nasıl net ve berrak olduğunu belirleyip bilginin bilimi yaptığını, hatta bilimdeki yanlışları düzelttiğini gösteren örnekler sunmak istedik. Çünkü kavramları, terimleri hatta anlamı reddedenleri haklı çıkaran bir durum var ortada! Sempozyumlarda edebî ürünlerdeki halk edebiyatı etkilerinden söz ediliyor! Ben hesap bilir muhasebe memuruyum demek gibi bir şey bu! Bazen de dilin içinde gayet berrak olan bir bilgi, terimler yüzünden anlaşılmasız oluyor yani bilim bilgisi bozuyor³. Devlet eliyle yapılan sınavlarda dahi her yıl soru iptali yahut iptal tartışmaları, bu durumun belgesidir.

Ağız derlemelerinde ses kaydı yapılacak kişilerin mümkünse okuma yazması olmayanlardan seçilmesi veya Altayistik gerçeğini ispat gayretlerindeki en işe yarar örneklerin hiç yazı dili olamamış veya geç zamanda olmuş uzak lehçelerden bulunabilmesinin de önemini belirttiikten sonra dildeki malzemenin bilime rehberlik etme örneklerine geçelim.

1. EVIDENSİYEL

Evidensiyel, kanıta dayalılık, delile dayalılık vs. ile ifade edilen bu “sözdeki bilginin kaynağı” meselesi 1971'deki Lars Johanson'un *Aspekt im Türkischen* adlı çalışmasından beri tartışılmaktadır (Demir, 2012: 97-117). Her ne kadar anlamın zarflarla tamamlandığı -*dl* gibi diğer bazı ekler de evidensiyel için söz konusu edilse de dilimizde bu görevi yerine getiren, -*mış* ekidir. Söz konusu -*mış* ekinin ETÜ'deki görevdeşi -*gAn*'ın bugün Türkiye Türkçesinde düzenli ses hadisesiyle -*An*'a dönüşü, meselenin eş ve art zamanlı bütün boyutlarını sergilemektedir ki hiçbir makale bu durumu, bir ekin fonksiyon yelpazesi kadar berrak anlatamaz; çünkü her bilim adamı, meselenin sadece bir veya birkaç yönünü görüyor hâlbuki dil malzemesi, bin yılların birikimiyle hazırdır kullanıcısına. İşin içinde, çekim ekinin fiilin çatısına tesiri vardır. Örneğin bugün *yanan ev* deyince şunları kastetmiş olabiliriz: 1. Şu an yanmakta olan ev. 2. Şu an kundaklanmış olan ev. 3. Geçmişte yanmış olan ev. 4. Geçmişte kundaklanmış olan ev. Yani fiil, hem şimdiki zaman hem geçmiş zaman ve hem etken hem edilgen çatıda anlaşılabilir. *Yanan ev* terkinin anlamları, *evidensiyel* veya *aspekt* gibi terimlerle söylenmek istenenleri özetler gibidir⁴. Çünkü şimdiki zamanı kastederek evidensiyel söz konusu değil ama geçmiş zamanda var.

Buradaki örneğimizin çekimli fiil değil de sıfat fiil olduğu, bu gerçeği değiştirmez; çünkü fiil cümlelerinin bile hepsi, tamlananı eklemiş şahıs zamiri olan birer sıfat tamlamasıdır. Dil statiktir, sözlük temsile ve gramer de nitelemeye dayanır; sıfat tamlaması dediklerimiz ise eksiz yani anlam ilişkisiyle kurulanlardır. Bu gerçek, felsefedeki “*Yunan felsefesi isim cümlelerinin aslından birer fiil cümlesi olduğunun anlaşılmasından doğdu.*” gibi yaklaşımlarına ters gibi görünse de değildir, çünkü isim cümleleri de sıfat tamlamasıdır: İyi-ydik < edgü er-ti – miz.

Altay dili olan Türkçede, ekten etkilenecek zamirlerde fonetik değişim (*ben-ge>bang*, *ol-ga>anga*) olduğu gibi çekim ekleriyle de fiil tabanlarındaki çatı değişimi de söz konusudur: Öz içi taşın *tutmuş teg biz* (Ergin, 2007: Tonyukuk, güney yüzü, 6. satır). Kutadgu Bilig'de de -*mış* ekini doğrudan ya da dolaylı edilgen partisip olarak görüyoruz: *İve kirme işke sabır kıl serin / İve kılmış işler ökünçü yarın* (Arat, 1991: 74) *Tutayın sen aymış sözüğ tıngladım / İligke barup men tapug başladım* (Arat, 1991: 403).

Bu konuda yazılacaklara, Türkçenin bu özelliğini dikkate alarak yaklaşmak gerekir. Bir Karanlı bugün “*Hayvancılık yapan yerde böyle kazalar oluyor!*” derken *yapan* sıfat fiilini *yapılan* yerine kullanmaktadır, tıpkı Dresten'de “*Bedevis atlar ıssını görüp ukradukda akli karalı seçen çağda*” ifadesinin Vatikan nüshasında *seçilen* olması gibi (Ergin, 1997: 78).

Nurettin Demir, *gidesiymiş* yapısını birleşik çekim *söylentiye göre gitmiş* (Demir, 2012: 101) şeklinde anlamlandırır. Aydın (Salavatlı) ağzında da aynı yapı, ek olarak *gitseymiş* anlamında kullanılmaktadır. Eski Anadolu Türkçesinde haber kipli gelecek zaman eki olan -*Asl* (gelesiven) günümüz ağızlarında dilek kiplerinden şart bildirir olmuş.

3 Muallim Naci'nin *Istilahat-ı Edebiyye*'deki (İfade-i Mahsusa) terimlerle ilgili olarak akşam yazılanları sabaha yırtmaya son vermenin çaresi neşretmektir ve elinizdeki kitap böyle bir tedbirin ürünüdür itirafı, ilginçtir (Muallim Naci, 1307: 12).

4 Dil tarihimizde birbiri yerine kullanılmış olan -*mış*, -*An* ve -*dlk* partisiplerinin art zamanlı bu kullanımları kadar bugünkü durumları da ilginçtir; mesela tanıdığından yapısını cümle tahlilinde yer tamlayıcısı olarak da görebiliriz (Ekmeği tanıdığından aldı.) zarf olarak da (Onu tanıdığından hiç sevmedi!).

Eski dilciliğimizde *mecaz* teriminin muvahhidîn ve tabiiyyûn nazarındaki anlam ve algılanışı nasıl farklılık gösteriyorsa, adına evidensiyel, dolaylılık, kanıtsallık vs. her ne dersek diyelim söz konusu kategori de aynı durumdadır. Üzerinde ittifak edilen *-miş* ekinin bile “*Hımmm! Çay güzelmiş!*” veya “*İçmişim başım dönüyor dönüyor!*” derken evidensiyeye örnek olmaktan çıkışı gibi “*Ali takdirname aldı, çalışmış olmalı.*” veya “*Zannımca üzüldü.*” cümlelerinde *-malı* ve *-dı* ekleri söz konusu kategoriye dahil olur.

Dilcilikte kusur edebiyatta meziyet sayılan morfemlerin aynı kullanımda birden çok anlam ve fonksiyonda olması, bu meseleyi diller açısından iyice zorlaştırmaktadır. Osmanlı dilcilerinin de değişik başlıklar altında işleyip uzun uzun tartıştığı bu konunun zorluğunu, Lars Johanson’un Türkçede bakış konulu bir çalışmasını “*Sistemin tam olarak izahı, ancak usta bir Türk dilcisi tarafından yapılabilecektir.*” diye bitirmesi, göstermektedir (Uğurlu 2003: 133). Bu durum, bilimin anadili konuşucusu karşısındaki durumunun ifadesidir. Herhangi bir dilin bugün kusursuz gramerini yazabilsek bile birkaç yıl sonra tespit edilen kurallarla o dil yine örtüşmeyecektir ki eskiden beri herkes, kuralları değişmeyen bir dilin varlığından söz edilemeyeceğinde hemfikirdir.

2.TASNİFLER

Aynı ekin Kırgız Türkçesindeki durumu da ilginçtir: Ural kolu dilcilerinin kendi dillerini Hint Avrupalılardan önce araştırmağa başlaması ve araştırdıkça Türkçenin ortaya çıkmasıyla tezahür eden gerçekler malum... *Orhun Abideleri* daha okunmadan Schott ve Castrén gibi bilim adamlarınca ses denkliklerinden şahıs eklerine kadar gerçekleştirilen çalışmaların sonucunda yapılan Türk şivelerinin tasnifi meselesinde tıpkı Kumuk Türkçesi gibi Kırgız Türkçesi de sabit bir yer bulamaz. Kırgız Türkçesini R. Rahmeti Arat *tav*, Talat Tekin ise *tôlû* grubuna yerleştirirken Baskakov *Doğu Hun* kolu içerisinde ele alır. Kırgız Türkçesini Oğuz grubuyla ilişkilendirenler de dikkate alındığında meseleyi bilimin asırlardır çözemediği aşikârdır. *Canış Bayış Destanı*’ndan alınmış şu kullanım örnekleri, söz konusu açıklanamayışı açıklamakta en azından anlaşılır kılmaktadır:

Karooldo turgan Kalmaktar (Siperde duran Kalmuklar): Etken çatı, geniş zaman sıfat fiili. (Abalı, 2015: 767)

Kuugan Kalmak artınan (Kalmukların ardından kovalamış): Etken çatı ve öğrenilen geçmiş. (Abalı, 2015: 790)

Emeden tuugan emedey (Anadan yeni doğmuş gibi): Edilgen çatı ve öğrenilen geçmiş sıfat fiili . Bu *doğ-* fiili anlamca edilgen olduğu gibi Anadolu ağızlarında geçişli kullanımı da vardır (Abalı, 2015: 795).

Kaçırgan cerde kırk cigit (Saldırdıkları yerde kırk yiğit, Abalı, 2015: 798): Burada *-gAn* partisipinin *-dik* fonksiyonunu Dede Korkut’taki “*At yimegen acı otlar bitince bitmese yig!*” yapısındaki gibi görüyoruz. Ayrıca ETÜ’den beri hep var olan isim tamlamasının sıfat tamlaması şeklinde yapılmasının (*Ötüken yış*) da bir başka şekli söz konusu: Türkiye Türkçesinde sıfat iyelik eklidir ama kelime grubu yalınlığıyla yalındır; tıpkı “*Topu patlamış.*” cümlesindeki özne yalınlığı gibi.

Tepsööründö kalıptır (Ayaklar altında çiğnenmiştir). Eski Anadolu Türkçesinin belirgin özelliği: *Gelüpven* vs. (Abalı, 2015: 798).

Karagan bende tañ kalıp (Bakanlar hayret edip): Etken çatı ve geniş zaman (Abalı, 2015: 848).

Padişanın Belkis degen bir kızı bar ele (Padişahın Belkis adlı / de-n-en bir kızı vardır): Edilgen çatı ve geniş zaman (Abalı, 2015: 742).

Kip kayması yukarıda değindiğimiz gibi Türkçede fiilin çatısını da etkiler ki diğer dillerin kurallarıyla Türkçe incelenemez. Bütün bu örnekler, meselelerin çözümünde zaten adı da Batı kaynaklı olan metot ve teorilere değil halkın dili ve hayatına bakmak gereğini göstermektedir. İnsan uzuvlarının adları Hint Avrupa’da ortak olduğu hâlde Ural Altay’da değil diye Altayistik’e karşı gelmekten farkı yoktur coğrafyayı yahut ses özelliklerini dayatmanın. Bu yüzden bunca yıldır herkesin tasnifi farklıdır. Örneklerin destandan olması, Kazanlı şairin İstanbul’da tahsilden döndüğü memleketinde kullandığı *-acak* veya *-yor* eki gibi dil tarihimizde örnekleri bol ihtimali de ortadan kaldırıyor.

W. Bang'ın Altayistik meselesinin çözümü için önerdiği karşılaştırmalı gramer çalışmalarının (Sebeok 1993: 195-214) Altayistik'le birlikte dillerin kendi iç meselelerinin çözümüne de hizmet edeceği muhakkaktır; çünkü insanlar misali diller de parmak izi gibi biriciktir. Bir fonetik terimi olan *bütünleyici dağılım* lehçe tasniflerinde de *morfolojik kanun* sayılsa yeridir. Eklerdeki söz konusu fonksiyon zenginliği, *ev bark* gibi tekrarlarla hem doğu hem batı Türkçesini konuşanları anlaşılabilecek leksik tercihlere benzer bir durum arz eder.

Bütün bunlar gösteriyor ki emareleri Orhun Türkçesinde var olup Kaşgarlı Mahmut ile başlayan ve hâlen sürmekte olan Türk lehçelerini tasnif çalışmaları, bitecek gibi görünmüyor ve yapılan tasniflerde kendisine sabit yer bulamayan lehçe ya da şiveler, pek çok özelliği bir arada barındırdıkları için bu durumdadır. Tıpkı teorisyenlerin muhayyileyi tatmin değil allak bullak eder diye tanımladıkları büyük şiirin anlam ve gramerce arz ettiği durum gibi!

3. ŞART CÜMLESİ

Okuntu, Aydın ağzında hem *davetiye* hem de *düğün hediyesi* anlamına gelir; düğünde yemeğini yedikten sonra okuntusunu düğün sahibine sunan davetliye Sultanhisar'da *Sıklımsıding*, Koçarlı'da *sıklımsiseeding* (Zahmet etmeseydin!) denir ki bu kullanıma ceza cümlesi bile denemez. Tek başına istek ve gereklilik karışımı bir asıl cümle anlamı. Şartın gerek ceza cümlesi olarak (*Gitmeseydin deseydin!*) gerekse istek veya gereklilik gibi şart dışı fonksiyonlarla kullanımı⁵ yazı diline göre ağızlar da daha sıktır.

Leyla Karahan tarafından örneklendirilen ki'li birleşik cümlenin bile dilimizde *yardımcı unsur + asıl unsur* sırasıyla kullanılabilmesi de (Karahan, 2011: 86-87), ağızlardan İstanbul Türkçesine geçmiş olmalı. Yani bilimin ve kuralların metotla çözemediği meseleleri halk, kullanım yelpazesini genişleterek çözüyor. "*Ben gelincem gideriz.*" gibi ağız özelliklerindeki -m'nin şartın gerundiye olduğunu haklı kılacak bir çekim olabilme ihtimalini de düşünmez halk, bunun "*Keşkem gitseydik*"teki ETÜ "*me*" kevvetlendirme edatından yadigâr -m olduğunu da... Halkın dil tasarrufu istem dışı ve genettir. İç içe birleşik cümlede nasıl bir cümle diğerinin nesnesi ise şartlı birleşik cümlede de biri diğerinin zarfı gibi durur ama asıl cümledir, çünkü çekimlidir. Halk bunu -sA ekini şart dışı fonksiyonlarda da kullanarak gösterir.

4. GİDELİMİNG⁶

Birleşik fiil ve birleşik çekim katmerlileriyle birlikte malum ama ETÜ'deki *alinglar* örneğindeki gibi şahıs eki yığılmasına alışık değil ve gramerlerimizde yer almadığı hâlde ağızlar da vardır. Sadece kip kaymasını dikkate alıp hakkında çalışmalar yapmışız ve hâl eklerinde de eş ve art zamanlı kaymaları sadece tespit edip geçiyoruz. J. Eckmann Çağatayca El Kitabı'nda ablatifin on bir fonksiyonunu bulur (Eckmann, 1987: 67-72). Abdurrahman Süreyya emrin yirmi bir manasını tespit eder *Mizânü'l-Belâga*'da ve asla fonksiyon demez "*Emr yigirmi bir manaya gelir.*" (Abdurrahman Süreyya, 1303: 99) der ve *Sefîne-i Belâgat*'te bunu 22'ye çıkarır⁷.

Gürer Gülsevin'in *Uşak İli Ağızları*'nda da tespit ettiği *gideliming* örneğinde, emir 1. çokluk şahıs eki, yine 1.şahıs için 2. çokluk şahıs ekiyle kuvvetlendirilmiştir (Gülsevin, 2002: 117-118). Aydın ağızlarında da iki kişi gidiyorsa *gidelim*, yolcu kalabalıkta *gideliming* kullanılır. Özetle Göktürkçedeki emrin -*Ar* ekiyle vurgulanması (*alinglar*), bugün Anadolu ağızlarında -*Ing* ile yaşamaktadır.

Bir tür ek yığılması olan ETÜ *seningdin* (senden) gibi yapılardan farklı olarak bu özellik, şahıs ekleriyle şekil ve zamanın bütünleştiği bildirme ve emir kiplerine has apayrı bir durumdur. Dil kullanıcısı bu tür dil tasarruflarıyla gramerceye rehberlik ediyor: *Sakin dili tam olarak tarife kalkışma; beşi haber dördü dilek dokuz kip ile fiil* çekimini anlat ve gerisiyle üslupçular uğraşın! Tıpkı deyimlerin sentaksı tartışmalarında gramercilerin mecaz teriminin dilcilik değil üslup bilimi terimi olduğunu iddia etmeleri gibi.

5 Osmanlı dilcisi söz konusu şart, emir ve istek karışımını şöyle ifade ediyor: "Burada *görem* kelimesi iki vechile ma'yûbdur; birincisi bi-hasebi'l-istikak, ikincisi bi-hasebi'l-i isti'mâldir. Çünkü bi-hasebi'l-istikak *göreyim*, bi-hasebi'l-isti'mâl *görsem* demek iktiza eder." (Abdurrahman Süreyya, 1305: 96) Müellif, aynı eserinin 90. sayfasında "*Sanmañ, sanmañiz* kelimelerinde yâ-yı meksûreniñ hafzı muvâfik-ı kanûn-ı fesahat degildir." diyerek vezin zaruretini gibi gerekçelerle standart dile müdahaleyi de eleştiriyor.

6 Afyon başta olmak üzere yine Ege ağızlarında *hece yutulması* (haplogie)na uğramış *gidem*, *gideming* şekli de sıklıkla kullanılmaktadır.

7 *Mizânü'l-Belâga*'da emir için ta'dâd olunan manâlardan başka bir de haber manâsına gelir. Bu takdîrde emriñ manâları yirmi ikiye bâlig olmuş olur. Şurası da bilinmelidir ki Türkçede emriñ haber manâsına gelmesi istifhâmla mukârin gâ'ib ve mütekellim sîgâlarına münhasırdır: Zeyd gitsin mi, Ömer gelsin mi, biz gidelim mi? gibi. (Abdurrahman Süreyya, 1305: 173)

5. ORTAK ADLANDIRMALAR

Dede Korkut'taki *menzil*, *atış hedefi* anlamlı *pûte* kelimesiyle Batı dillerindeki basket potası, *put* kelimesinin eski tapılası itibarının tek tanrılı dinler sonrasındaki hâlini göstermektedir. *Kutadgu Bilig*'deki *Tüp aslı nesebdin yorımış tili* (Arat, 1991: 9) misali, dillerin temsil ettikleri milletlerin kendi özelliklerini gösteren yapıları olduğu gibi adlandırmada böyle müşterek refleksi de olabilir. Arapça *mübtezel* kelimesinin *bez'*den gelişi de ETÜ *kız oğul*'daki *kız'*ın *az*; *nadir*, *değerli* anlamlarıyla ad verme mantığı bakımından örtüşmektedir.

Fikir kelimesinin çokluğu *efkar'a -II* ekleyerek üzüntülü anlamında kullanan atalarımız şakalı şiir anlamlı *hezl* ve *hezliyat* terimlerini *argo* değilse bile ona yakın *gayriciddi edebi ürün* anlamında kullanmışlardır. Nasrettin Hoca'yı herkes sever ama kimse çocuğuna *Nasrettin* adı vermez. Tiyatro sanatçılarından eskiden, hıdmat-ı süfliyye müntesipleri diye bahsedilirdi! İngiliz'in eşcinsel anlamında kullandığı *gay*'in *don* ve *utanmaz* anlamlarının yanında *neşeli* anlamı da vardır; toplumca kötü sayılagelen bir kavram, *neşe* anlamlı kelimeyle adlandırılıyor.

Bilim ve sanatla halkı eğitirken bir yandan da onun dilindeki verileri kayıt altına alırsak dillerin bilgiyi kodlama paralellikleri ortaya çıkacaktır ki bu durum, dil ve kültür meselelerini hallettikten sonra dünya barışı için de *Nostratik* adlı teorileri politik endişelerden uzak en geniş yelpazesıyla gerçekleştirecektir. Ancak bunun olabilmesi için sosyal bilimlerin yumuşak karnı sayılan herkesin dünyaya kendi penceresinden bakma arzusu bertaraf edilmelidir. *Kafa*, *kayzer*, *çek* gibi gezici kelimeler, bu yolun ışıklarıdır. Meşhur benzetmeyle eğer dürbünün vidalarına değil de dürbünle uzaklara bakmak için dillerin var olduğu teslim edilirse bu objektif tavır, Atatürk'ü *Güneş Dil Teorisi*'ni sahiplenmeğe yönelten diller ve dil aileleri arasındaki rekabet sebepli dil dışı gayretlerin de panzehiri olacaktır.

Dillerin bir ortak kodlama sistemi örneği olarak kaynaklarda *informal* ve *orta İngilizce* (1100-1500) kaydıyla verilen *girl* kelimesinin *young person* (Thorndike&Barnhart, 1962: 417) anlamıyla ETÜ *oğul* kelimesinin hem *kız* (kız oğul) hem *erkek* (urı oğul) için kullanılması ilginç bir paralelliktir ki *efenin kızanları* tabirinde kızın erkek anlamı ve *kız oğlan kız*'da ise oğlanın *kız* anlamı hâlâ kullanılmaktadır. Son yıllarda tez konusu olarak da ilgi gören art zamanlı anlam değişimleri meselesi, toplum hayatındaki kültür değişimlerinin aynası olarak tarih biliminin en sahil yardımcıdır.

İnsanlık tarihinin dinler tarihinden ibaret sayıldığı bilinir. Din ve başka saiklerle gruplaşma insanoğlunun kendine, kendi toplumuna ve insanlığa bakışını mutlaka etkiler ki iki milletin yaşadığı bir savaşı her iki toplumun ders kitaplarından okumak, bu çıkmazı gösterir. Doğrudan halka ve onun diline yönelmek, bu tür arazları da bertaraf edecek ve insanları daha hassas daha hoşgörülü hatta müsamahalı olmaya sevk edecektir. Bir Türk ve bilhassa Osmanlı düşmanı olarak bilinen İngiliz askeri Rupert Brooke (1887-1915) Tahiti'deki Taatmata adlı sevgilisinden söz ederken kendi Batı insanına ve medeniyetine dair şu eleştiriyi yapar: *Avrupa'da bir kadına âşık olursun ve sonunda onunla sevişirsin; oysa Tahiti'de, sevişmekle başlarsın ve sonrasında -sıklıkla derinden- âşık olursun* (Güllübağ, 2016: 28).

Aynı duyguyu Sabahattin Ali, Çakır ve Orhan Veli de İstanbul'u *Dinliyorum*'da işler ama Rupert Brooke'un eleştirisi bir şair, bir duygu adamı olarak uğruna savaşırken öldüğü medeniyetin eleştirisi olarak önemlidir. Adlandırma paralelliklerini tespit, *yaratıcılık* (bıkr-i mana) paralelliklerini de ortaya çıkaracaktır ki sosyal tarih çalışmaları bu anlamda önemlidir.

Alıntı veya adlandırma paralelliği denebilecek yapıların insanoğlunun tarihini birleştirecek yerde nasıl ayırıp uzaklaştırdığını dil malzemelerindeki anlam kötüleşme veya iyileşme örneklerini inceleyerek tespit etmek mümkün: *Sez-* (Tü. *sezmek*, *anlamak*) ve *ser-* (Mac. *Szeretlek: Seni seviyorum.*) fiillerinde aynı aileye mensup dillerdeki anlam değilse bile çağrışım paralelliğini, *teos* ve *deyus* örneklerinde de farklı ailelere mensup dillerdeki anlam zıtlaşmasını görebiliriz. Bilimin görevi, hayatın içinde var olup da üstü örtülmüş bu müşterek gerçekleri sebepleriyle birlikte ortaya çıkarmaktır.

6. BİLİM GİBİ EDEBİ ÜRÜNLERDE DE HALKA ÇIKMAK

ETÜ'de *soykırım* anlamlı kelime bulunmayıp da ancak maruz kalınca anlam tercümesiyle *"Bir kişi yangılsar oğuşu budunu bişükinge teği kıdmarz ermiş"* (Ergin, 2007: Kül Tigin, güney yüzü, 6. satır) şeklinde adlandırılabilirdiği gibi *eşcinsel* veya *hırsız* anlamlı kelime de yoktur. Yabancı kültürlerin etkilerinin yoğunlaştığı Uygurlar ve sonrası

metinlerde bile *arsu*, *arsalık*, *arslık*, *aslık*, *alsak* gibi kelimeler, kaynaklarda cinsel tercih değil de hayvan ya da insanda yaratılışa *erselik*, çift *cinslilik* anlamında yer almaktadır. *Divanü Lugâti't-Türk*'te Oğuzca kaydıyla yer alan *arsalık* kelimesi, *hem erkekliği hem dişliliği olan bir hayvan, aslık* şeklinde açıklanmıştır (Atalay, 1986: 159). Kaşgarlı ve Caferoğlu'nun sadece *değersiz*, *kıymetsiz* anlamını verdiği *arsu* kelimesinin *Drevnetyurkski Slovar*'da söz konusu anlamının yanında *eşcinsel* anlamı da yer alır. Örnekleme *Altun Yaruk*'tandır (Nadelyayev vd., 1969: 55). *Adınlarning yutuzunga yapşınma* gibi bir dinî yasakla da ilkin Uygurlar'da karşılaşmamız yabancı kültürlerle karışmanın sonuçlarını göstermektedir.

Özetle Divan şairi şehlevend âvâzlı sevgiliyle cuma namazına giderken yukarıda adı geçen kaynaklar yanında *Feraiz Kitabı* (64a-8, 20, 22)'nda (Tekin, 1974: 100), *Kitab-ı Gunya*'da (40a-3), *Kamus-ı Türki*'de (*aslık* maddesi), *Lehçe-i Osmanî*'de (*asılık* maddesi) ve *Lugat-ı Naci*'de (Arapça *Retkâ* açıklanırken: *aslık*, s. 432) yer alan açıklamaların hepsi, tıbbi durum anlamındadır. *Tarama Sözlüğü*'ndeki *aslık / alsak* şekillerinin Anadolu ağzlarındaki kullanımları (Erdem, Sarı, 2010: 404) da yine tıbbi durumlardır.

Seyyahların eski Türklerde zinanın bulunmadığına dair görüşleriyle⁸ ve *Dede Korkut*'ta kocası evde yokken eve erkek alıp karnını doyuran kadının yüceltilmesiyle, kaynaklardaki söz konusu anlamların bir ilişkisi olmalı. Bugün hâlâ garip gibi görünen eve erkek almayı atalarımızdaki yüksek ahlak anlayışı kadar o günün yaşanan hayatına da bağlamak gerekir ki çelik kapılar ardında çekirdek aile yok o zaman, obadaki çadırda herkes bir arada ve her şey orta yerde. Yani sosyal hayatın şartları da halvete müsait değil.

7. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

7.1. Bozkurt Güvenç'in İnsan ve Kültür adlı eserine "*Bilim, insanoğlunun soru sormasıyla başlamıştır.*" diye başlaması, bilginin önceliğini gösterir. Bu çalışmadaki kastımız edebiyat ve dil değil bilim ve bilgi olduğu hâlde sözün hep dile dayanması, dilin bilim ve bilgiye taşıyıcılık etmesindedir. Elbette *bilgi* derken en geniş anlamıyla kültürü, bütün insanlık birikimini kastediyoruz.

Halka yönelmek, söz konusu bütünlüğü bulma uğraşı olacaktır. Komşusunun cenazesinde "*Toprağı bol olsun!*" diyen adam veya ay tutulurken tüfekle gökyüzüne ateş eden Müslüman, atalarının refleksleriyle hareket etmektedir. Türk dilini bir dere yatağına benzetirsek bütün vatanlar, dinler, coğrafyalar bu dereden akıp giderken tortuları tabana çökmüş ve her kültür selinden bambaşka güzellikte dünyanın her yerinde anadili olarak konuşulan bir başka Türkçe doğmuştur. Bu durum, aynı zamanda Türkçenin üniversalliğinin hem sebebi hem sonucu hem de belgesidir ki bizdeki halka yönelmenin diğer toplumlardan farkı da budur. Türkoloji öğrencisi bu anlamda ne kadar şanssız ve aynı zamanda şanslı!

İbn Fazlan Bulgar Türklerini anlatırken Müslüman olup Muhammet adını alan biri için şöyle der: *Ona Fatiha ve İhlas surelerini öğrettim. Bu iki sureyi öğrenmekten dolayı duyduğu sevinç, Bulgar hükümdarı olsa duyacağı sevinçten daha fazla idi* (İbn Fazlan, 1995: 61-62). Cahiz'e atfedilen "*Her Türk tek başına bir cemiyettir.*" sözü, İbn Fazlan'ı hayran bırakan söz konusu yaşama sevinci ve sonsuzluk duygusunun mensubiyetlere yansımından ibarettir ki Batılının İslam'ı Arap'la Fars'la değil de Türk'le eş anlamlı sayması ve hem Müslüman hem Türk için *Crescent* demesi, bu bakımdan önemlidir. Türkler kendilerine dair her şeye aşkla sarıldıkları için terim ve felsefeye vakit kalmamış, yine bu yüzden Batılı, Türk'e şifahi millet adını vermiştir.

Batı'nın Türk'e karşı bu adlandırma tercihinin Çin'lilerce de Uygur Türkleri için kullanıldığını belirtelim. Çin kaynaklarında yer alan Uygur anlamındaki *Hoei-ho*, *Vei-ho*, *Hui-ho*, *Hueu-hu*, *Wei-wu* gibi yapılar eş ve art zamanlı olarak yer yer hem Uygur hem de Çinli Müslüman anlamında kullanıldığı hâlde⁹, Uygurların Türk olmadığı, ayrı bir ırk olduğuna dair görüşler de zaman zaman basında yer almaktadır¹⁰. Tıpkı Altayistik mevzuu gibi!

Kim hangi adı verirse ve ne derse desin hem evrensellik özelliğiyle her yerde anadili olarak konuşulup yine her yerde mensubiyetlerini de meccani temsil etmek hem de en güçlü dönemlerinde bile hiçbir topluma üst katman dili olmak davası gütmemek... Türklüğü de temsil eden Türkçenin yapısı, mizacı, dokusu budur ve bu bakımdan farklıdır. Bilime zorlandığı noktada anadili torbasındaki sermayesinden vereceği destek de yine bu bakımdan önemlidir.

8 Oğuzlar zina diye bir şey bilmezler; böyle bir suç işleyen birini ortaya çıkarırlarsa onu iki parçaya bölerler (İbn Fazlan 1995: 35).

9 Hui hui: 1. Uygur, 2. Müslüman, 3. Çinli Müslüman / Döngen. (Etnik Gruplar Sözlüğü, s. 419)

10 <https://www.haberler.com/cin-den-uygurlar-turk-soyundan-degil-iddiasi-12276494-haberi/> (25 Temmuz 2019)

7. 2. Prof. Dr. Günay Karaağaç verintilerle ilgili eserini yazdığında *verinti* terimini kullanmak bir *garabet* (neogolisme) gibi gelmişti önce (Karaağaç, 2008). Deorfer gibi yabancıların bu konudaki çalışmalarıyla hatırladığımız ve Dalay Lama¹¹ ile Boris Yeltsin (böri: kurt) gibi liderlerin adlarında gördüğümüz kelimelerin Türkçe olması, halka gitme konusunda cesaret verici. Çünkü kütüphaneler savaşlarda yakıldı diğer belgeler rüzgârda yağmurda yıkıldı ama dildeki kelimeler ışıl ışıl bizleri bekliyor. Yeter ki bakmayı ve görmeyi bilelim.

Dildeki bu göz kamaştırıcı zenginlik karşısında bilimimizin şu andaki durumunu Olcas Süleyman “*Tabiat bilimcileri Ay’a araba gönderiyorlar, bizim şanlı dilci ise arabanın ne olduğunu izah edemiyor.*”¹² sözleriyle anlatır (Süleyman, 1992: 200). Özkul Çobanoğlu ise “*Batı’da sosyal ve beşerî bilimlerde bir yüksek lisans öğrencisinin ortalama olarak günde 600 sayfa okutmaktan kaynaklanan davranış bozuklukları, bu nedene dayalı olarak ülkemizde henüz hiç görülmüş vaka değildir. Hele lisans seviyesinde yaz kızım yaz oğlum’lu not dikte ettirmelerin neticesi bir sömestirin sonunda yazdırılanın 30-40 sayfayı geçmemekte oluşu, aslında nicelik bakımından her şeyi açıklayıcı niteliktedir.*” (Çobanoğlu, 1999: Ön Söz) diye yakınır.

İfadeleri farklı da olsa bu iki bilim insanının bilime dair derdi aynıdır ve halka dönmek, söz konusu üzüntü sebeplerini ortadan kaldıracığı gibi imlâdan adlandırmaya¹³ pek çok sıkıntıyı da giderecektir.

7. 3. Eskiden aydınlar ne yaparsa yapsın, ister Farsça ister Arapça söylesin daima onları bekleyen bir halk dili vardı ve o, dillerin bin yılları aşabilme sigortasıydı. Şimdi ise kültür vasıtaları bu sigortayı yok etmekte. Bu durum, dillerin geleceğini tehlikeye atmakta ve ölü dil hâline gelmekte olan dillerin sayısını artırmaktadır. Halka dönmenin halkın bugününü kayıt altına almak bakımından da ayrıca önemi vardır; zira kepeneg’in altındaki modern iletişim, tarihi oluşturan dil adresli kültürün de mizacını bozuyor. Tıpkı yazı öncesi insan birikiminin daha o birikimi yaşayanlar hayattayken yok oluşu gibi bugünün iletişim vasıtaları da dillerdeki her türlü ayırıcı özelliği yok ediyor.

Bu bakımdan her toplumun kültürünü kayıt altına almak elzemdir. Sümer, Mısır, Fenike, Yunan, İslam, Endülüs, Aydınlanma çizgisinin sadece bilimle değil yerküredeki herkesin yapıp etmesiyle oluştuğunu unutmamalıyız. Steven Roger Fischer, “*Hindistan’ın ilk dilbilimcileri, cümlelerin dilin özerk birimleri olduğu yolunda son derece modern bir görüşü benimsemişlerdi. Uzun süre dilin temel birimi olarak sözcük üzerine yoğunlaşan Batılı dilbilimciler, bu anlayışa ancak 20. yüzyılda ulaşabildiler.*” (Fischer, 2013: 139) der. Gustav Le Bon ise “*Ne zihinlerin bugünkü kargaşalığında ne bu karmaşanın ortasında gelişip büyüyen yeni kuvvete bilimin hiçbir etkisi olmamıştır.*” görüşündedir (Bon, 2005: 10).

Terim kelimesinin *bilgiyi kodlamak* olarak tanımlanması da bu görüşleri desteklemektedir ki eskiler *mananın manası* anlamlı *ma’ne’l-mana* terimiyle tezimize dair çitayı terim ve bilimden de öteye taşımışlardır. Minyatür sanatının modern resme ilham olması gibi *Yapı Bozumu* (z’amansız sözler, p’aran yoksa) gibi edebî akımlar da benzer amaçlı yaklaşımlardır. Hepsisi, yaratıcı hayal gücünün binlerce yıllık mesaisinden mürekkep olup binlerce yıllık bir ARGE ürünü denen bilim de bu hengâmeden süzülen sonuçların sistematik depolanışıdır.

Çalışmamıza Doğu’yu anlatan bir Batılının, Hermann Hesse’in cümleleriyle son verelim¹⁴: *Bilgi başkasına aktarılabilir, bilgelikse hayır. Bilgelik keşfedilebilir, bilgelik yaşanabilir, bilgelik el üstünde taşıyabilir insanı, bilglikle mucizeler yaratılabilir ama bilgelik anlatılamaz ve öğretilemez* (Hesse, 2016: 139). İşte şehirli olmayı *Fatih Kanunnamesi* hazırlanırken hatta Osmanlı’nın son döneminde dahi Tonyukuk’un nasihatine uyararak şuurla reddeden Yörüklerin ilmi aşan izan ve irfanlarının adresi: Bilgi ve onunla beslenen bilgelik...

Bilim mi? Aristoteles’in *Metafizik’e* başlarken “*Bütün insanlar doğal olarak bilmek isterler!*” dediği bilim elbette hep var olacak ama yönlendirici değil takip edici, tensip edici değil tespit edici olarak! Gerek dillerin oluşumunu açıklama amaçlı teoriler gerekse var olan dilleri incelemenin metotları istenildiği kadar incelenip

11 ETÜ Taluy: deniz. Aynı kodlamayı Osm. *mütebahhir* (allâme, bilgice derya olan) kelimesinde de görürüz.

12 Buradaki *yüksek ev* (or-oba) anlamlı *araba* kelimesinin seçilmesi ayrıca anlamlıdır.

13 İyelik eklerinden sonra gelen -n ünsüzüne *pronominal n* (zamirlik n) diyoruz, *yer tamlayıcısı’na* indirect object etkisiyle dolaylı tümleç dediğimiz gibi.

14 “*Allah duanı senin dudaklarında sana eşlik etmeyince duymaz.*” diyen Halil Cibran’ın “*Hayatın kalbine ulaştığında, kendini ne günahkarlardan üstün ne de peygamberlerden aşağı görürsün. Yaşamın özüne ulaştığında, her şeyde güzellik bulursun hatta güzelliği görmezden gelen gözlerde bile! Bilmen gerekenlerin sonuna ulaştığında, duyumsaman gerekenlerin başında olacaksın.*” sözleri (Cibran, 2021) de bir ilim irfan mukayesesidir.

karşılaştırılsın, hepsi nihayetinde birleşmek durumundadır. En kusursuz metot bile, dil söz konusu olduğunda ancak *mütemmim cüz* değerindedir; çünkü zıtlığın da bir komşuluk ilişkisi olduğunu gösteren örneklerle dolu olan dili oluşturan büyü, insanlığın imecesiyle oluşmuş bir değerler manzumesi olarak bilimin geliştirdiği her türlü metodu daima aşmaktadır.

Fonetik uzmanı, kelimelerin ses değerlerini belirlerken nasıl bahse konu kelimenin geçtiği cümleleri rastgele insanlara telaffuz ettirip sonra laboratuvarında inceledikten sonra doğruyu seçiyorsa morfoloji ve sentaks hatta dilbilim erbabı da benzer tasarruflara yönelmek ve daima en esaslı hakem olan dil kullanıcısının tercihleri doğrultusunda kararlarını vermek durumundadır; yani Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun resim için söyledikleri, bilim için de geçerli olmalı... Eğer bunu yapmazsak *Talim-i Edebiyat'a* kadarki istiare türleri konusu gibi, *Müyessireti'l-Ulûm'un* ilk paragrafındaki kadın erkek mukayesesiyle gramerimizin anlatılması gibi durumları hep yaşamak zorunda kalırız ki bu da Türkçemiz için, bilime maruz kalmak olur. Batılı zamirle yapıyor diye iyelik eklerimize iyelik zamiri dememeli ve dilimize onun mizacını dikkate alarak bakmalıyız, şehrili diye Türk'ten üstün gösterilenlerin zorlama tercihlerini değil! Prof. Dr. Ahmet Aslan'ın meşhur "*Platon'u anlıyorum onu anlatanları anlamıyorum!*" sözü, bu sorunun bütün sosyal bilimler için güncel olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Abalı, İ. (2015). *Canış, Bayış Destanı (M. Musulmankulov, C. Canayev, K. Akiyev, S. Dıykanbaev Varyantları) İnceleme-Metin*, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi.
- Abdurrahman Süreyya, (1303). *Mîzânü'l-Belâga*, Ceride-i Askeriye Matbaası, İstanbul.
- (1305). *Sefîne-i Belâgat*, Matbaa-i Ebuzziyâ, İstanbul.
- Açıkgöz, N. (2020). *Yûnus Deyi Göründüm*, Post Yay., İstanbul.
- Ahmet Vefik Paşa (2000). *Lehçe-i Osmanî* (Haz. Recep Toparlı). TDK Yay., Ankara. Akkuş, M. (1995). *Kitab-ı Gunya*, TDK Yay., Ankara.
- Arat, R. R. (1991). *Kutadgu Bilig I Metin*, TDK Yay., Ankara.
- Atalay, B. (1986). *Divanü Lugâti't-Türk Tercümesi*, TDK Yay., Ankara C. I. Bon, G. L. (2005). *Kitleler Psikolojisi*, Hayat Yay., İstanbul.
- Cibran, H. (2021). <http://indnihan.blogspot.com/2012/03/siddhartha-3-bolum.html> (01.08.2021)
- Çetin, N. (2013). *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap, Ankara.
- Çobanoğlu, Ö. (1999). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Akçağ Yay., Ankara.
- Demir, N. (2012). "Türkçede Evidensiyel", *bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, Ankara, 62: 97-117 s.
- Eckmann, J. (1987). *Çağatayca El Kitabı* (çev. Günay Karaağaç), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul.
- Erdem, M., SARI, M. (2010). "Karışık Dilli Eserlere Farklı Bir Bakış", *Turkish Studies*, Volume 5/1 Winter, 390-415 s.
- Ergin, M. (1997). *Dede Korkut Kitabı-I Giriş-Metin-Faksimile*, (4. Baskı), TDK Yay., Ankara.
- (2007). *Orhun Abideleri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Etnik Gruplar Sözlüğü* (1987). Shanghai Sözlük Neşriyatı, Shanghai.
- Fischer, S. R. (2013). *Dilin Tarihi* (çev. Muhtesim Güvenç), Kültür Yay., 2. Basım, İstanbul.
- Güllübağ, M. (2016). *Gelibolu'nun İngiliz Yazarları*, TİYDEM Yay., Kayseri
- Gülsevin, G. (2002). *Uşak İli Ağızları*, TDK Yay., Ankara.
- Hesse, H. (2016). *Siddhartha*, (çev. Kamuran Şipal), İstanbul, 152 s. Can Yay.
- Işık N. E. (2021). Gözler İçin Özgürlük ve Hegemonya Aracı Olarak Netflix, (14.07.2021) <https://www.veryansintv.com/gozler-icin-ozgurluk-ve-hegemonya-araci-olarak-netflix>
- İbn Fazlan (1995). *Seyahatname* (çev. Ramazan Şeşen), İstanbul, 320 s., Bedir Yayınevi.
- Karaağaç, G. (2008). *Türkçe Verintiler Sözlüğü*, Ankara, 957 s., TDK Yay. Karahan, L. (2011). *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yay., Ankara, 16. baskı.

- Muallim Naci (1307). *Istılahat-ı Edebiyye*, Hazırlayanlar: Dr. Alemdar Yalçın, Abdülkadir Hayber, Akabe Yayınları, Ankara, tarihsiz.
-(2006). *Lugat-ı Nâcî* (Tıpkıbasım), Çağrı Yay., İstanbul.
- Nadelyayev, V., Nasilov, D., Şçerbak, A., Tenişev, E. (Haz.) (1969) *Drevnetyurkski Slovar - Eski Türkçenin Sözlüğü*, Leningrad.
- Sebeok, T. A., (1993). "Ural Altayca'nın Anlamı", (çev. Günay Karaağaç), *Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmalı Dergisi*, S. VII. s. 195-214.
- Süleyman, O. (1992). *Az i Ya*, (çev. Natık Seferoğlu), Ankara, 458 s., Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay. Şemseddin Sami (1996). *Kamus-ı Türkî*, Çağrı Yay., İstanbul.
- Thorndike&Barnhart (1962). *High School Dictionary*, Hardcover.
- Türkçe Sözlük*, (2005). TDK Yay., Ankara.
- Tekin, Ş. (1974). "1343 Tarihli Bir Eski Anadolu Türkçesi Metni ve Türk Dili Tarihinde Olga-Bolga Sorunu", *TDAY Belleten*, 1973-74, Ankara.
- Uğurlu, M. (2003). "Türkiye Türkçesinde *Bakış*" *Türkbilig*, 2003/5: 124-133.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).